

מסכת חגיגה

פרק ראשון הכל חייבין

דף ב'

[שמות כ"ג י"ז] שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֵדָן ה'.

[שמות ל"ד כ"ג] שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאֵדָן ה' אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל.

[שמות ט"ז י"ז–י"ח] שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי ה' אֶלְקֵיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר בְּחַג הַמִּצֻּוֹת וּבְחַג הַשִּׁבּוּעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יִרְאֶה אֶת פְּנֵי ה' רִיקָם. אִישׁ כְּמִתְנַת
יָדוֹ כְּבִרְכַּת ה' אֶלְקֵיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ.

מצוות ראיה

בכל שלוש הרגלים, מצווה לבוא ולהתראות בעזרה ולהביא קרבן ראיה שנאמר, "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶל פְּנֵי הָאֵדָן ה'". ובמשנתנו מבואר, שהכל חייבים במצווה זו^א, חוץ מכל המנויים בה, ובעזרה^ב בדפים הבאים יתבאר ענין זה, מי חייב בה, ומי פטור ממנה.

חיוב ראיה במי שחציו עבד וחציו בן חורין

בהמשך יתבאר בעזרה^א, שנחלקו חכמים בדין מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אם הוא חייב בראיה או לא.

ומתחילה אמרו, שלדעת האומרים, שהוא חייב בראיה, אליו נתכוון התנא של משנתנו, כששנה "הכל חייבים בראיה", כלומר, אפילו מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

ומסקנת הגמרא, שגם האומרים שמי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מהראיה, לא אמרו כן אלא לפי משנה ראשונה, שאין רבו חייב לשחררו, [כפי שיתבאר בעזרה^א להלן], אבל לפי משנה אחרונה, שכופים את רבו לשחררו, [כפי שיתבאר בעזרה^א להלן], נידון הוא כעבד משוחרר, וחייב בראיה, ואם כן, גם לדעה זו, אליו נתכוון התנא של משנתנו, כששנה "הכל חייבים בראיה", כלומר, אפילו מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

חיוב ראיה בחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני

בדף ט' יתבאר בעזרה^א, שיש לקרבנות החג תשלומין כל שבעה, שמי שלא הביא עולת ראיה ושלמי חגיגה ביום הראשון, מביא באחד משאר שבעה ימים, ונחלקו שם חכמים בדבר.

יש מי שאומר, שכל שבעה הם תשלומין ליום ראשון, כלומר החיוב הוא ביום הראשון בלבד, אלא שמי שלא הביא בו ביום, נתנה לו תורה זמן נוסף בשאר

^א י"מ שהכוונה לחיוב לבוא לעזרה ברגלים, להראות פניו שם. וי"מ שהכוונה לחיוב להביא קרבן ראיה ברגל. [ע"י רש"י ותוס'].

שבעה ימים.

ולפי זה, מי שהיה פטור ביום ראשון, ובא לכלל חיוב בשאר ימים, כגון שביום ראשון היה חיגר הפטור מראיה, וביום שני נרפא, מאחר שביום הראשון היה פטור, אינו מביא בשאר ימים, שאינם אלא תשלומין למי שהיה חייב להביא בראשון ולא הביא.

ויש מי שאומר, שכל שבעה תשלומין זה לזה, כלומר כל אחד משבעה ימים יש בו חיוב מחמת עצמו, אם עדיין לא הביא.

ולפי זה, מי שהיה פטור ביום ראשון, ובא לכלל חיוב בשאר ימים, כגון שביום ראשון היה חיגר הפטור מראיה, וביום שני נרפא, אף על פי שביום הראשון היה פטור, כשבא ביום שני לכלל חיוב, מביא, שהרי באותו יום שבא לכלל חיוב, יש בו חיוב מחמת עצמו.

ואמרו, שלדעה זו, אליו נתכוון התנא של משנתנו, כששנה "הכל חייבים בראיה", כלומר, אפילו מי שהיה חיגר בראשון ונתפשט בשני.

חיוב ראיה בסומא באחת מעיניו

לפי אחד מהתירוצים בגמרא, דעת משנתנו, שדווקא סומא בשתי עיניו פטור מראיה אבל סומא באחת מעיניו חייב בראיה, ואליו נתכוון התנא, כששנה, "הכל חייבים בראיה", כלומר, אפילו מי שהיה חיגר בראשון ונתפשט בשני. [ומסקנת הגמרא שאין הכרח לומר כן ואם כן אפשר שדעת משנתנו כדעת רבי יהודה].

ולדברי יוחנן בן זבדבאי משום רבי יהודה, סומא באחת מעיניו פטור מן הראיה, שנאמר, "יראה כל זכורך את פני האדון", כפי הכתב משמע, "יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאֵדָן", כלומר האדם רואה את השכינה, אולם אנו קוראים, "יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאֵדָן", שמשמע שהאדון בא לראותך. ולמדנו מכאן להקיש ראיות אלו זה לזה, לומר, כדרך שבא לראותך, בראיה שלמה כראית שתי עינים, כך בא להיראות על ידך, שתהא ראית האדם שלמה בשתי עינים, אבל הסומא בעינו אחת, פטור מהראיה.

דין מי שחציו עבד וחציו בן חורין

מתחילה [=משנה ראשונה], נחלקו חכמים בדין מי שחציו עבד וחציו בן חורין, [כגון שהיה עבד של שני שותפים והאחד שחרר חלקו].

בית הלל היו אומרים, שמניחים אותו כמות שהוא, להיות חציו עבד וחציו בן חורין, וכל שני ימים, עובד את רבו יום אחד, ואת עצמו יום אחד.

ובית שמאי נחלקו עליהם, כי אמרו, שדבר זה הוא תקנה לרבו שאינו מפסיד חלקו, אבל אין בו תקנה לעבד, שכן אף שבדין ממון מקבל את המגיע לו, אין לו תקנה לענין פריה ורביה, שכן לישא שפחה אינו יכול מפני צד חירות שבו, ולישא בת חורין גם כן אינו יכול מפני צד עבדות שבו, [שבני חורין אסורים בעבדים, שנאמר, "לא תהיה קדושה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים כ"ג י"ח) ותרגומו, "לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר עבד, ולא יסב גוברא מבני ישראל אתא אמה"]. ואי אפשר להניחו כך, ולבטלו מפריה ורביה, כי נאמר, "פי כה אָמַר ה' בְּרַא הַשָּׁמַיִם הוּא הַאֲרֶז וְעֹשֶׂה הוּא כוֹנֵן הוּא לֹא תְהוּ בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָח אֲנִי ה' וְאֵין עֹד" (ישעיהו מ"ה י"ח) כלומר, לא ברא הקדוש ברוך הוא את הארץ להיות בלא יישוב, אלא לשבת יצרה. ומפני תיקון העולם, כופים את רבו, ועושה אותו בן חורין, וכותב לו שטר על חצי דמיו.